

Осолінкер І.М., Київське РУЮ м. Донецьку

ЗМІСТ ПРАВОВІДНОСИН САМОЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Стаття посвячена проблемі дослідження змісту правовідносин по самозахисту права власності. Самозахист в статті охарактеризована як спосіб не юрисдикційної форми захисту права власності. Автор розкриває елементи юридичного складу правовідносин самозахисту права власності, в частині: об'єкт, по поводу якого можуть виникнути основи по самозахисту права власності, суб'єкт, уповноважений використовувати способи неюрисдикційної форми захисту прав і інтересів учасників громадянсько-правових відносин, час застосування – в аспекті можливості використовувати неюрисдикційні способи захисту права власності до застосування юрисдикційних засобів, во время використання юрисдикційних засобів і як взаємодоповнюючі при виконанні судових рішень. В статті також були розглянуті такі елементи юридичного складу як: мета самозахисту, основа і зміст правовідносин самозахисту. В статті були проаналізовані і удосконалені існуючі теоретико-прикладні розробки в сфері самозахисту права власності, а також розроблені нові наукові пропозиції для вирішення поставленої проблеми. Автор закріпив теоретичну базу для подальших досліджень в досліджуваній сфері.

The article is devoted to the problem of research of substance of legal relationships from of self-defence of right of property. The self-defence in the article is described as a method of no jurisdiction form of defence of right of property. An author exposes the elements of legal composition of legal relationships of self-defence of right of property, in particular: object which on which self-defence of right of own can be concerning, subject, who is entitled to exercise the methods of no jurisdiction form of defence of rights and interests of participants of civil legal relations, time of application – in the aspect of possibility to use the no jurisdiction methods of defence of right of property to application of jurisdiction means, during the use of jurisdiction means and as complementary at implementation of court decisions. In the article such elements of legal composition were also considered as: purpose of self-defence, basis and maintenance of legal relationships of self-defence.

На сьогодні, законодавство України передбачає досить велику кількість засобів захисту права власності, багато з яких чітко не регламентуються. Існування такого різноманіття неминує призводити до виникнення спірних питань і суперечностей при їх застосуванні. Все це обумовлює необхідність проведення комплексного дослідження засобів захисту права власності та вирішення проблем їх практичного використання.

Однією з нагальних питань в цивілістиці це поняття самозахисту. Самозахист не є новим засобом відновлення порушеного права чи усунення загрози порушення цивільних прав та інтересів осіб. Але з прийняттям Цивільного кодексу 2003 року поняття самозахисту здобуло нормативного оформлення. В силу цієї новели необхідно провести комплексне дослідження самозахисту в аспекті захисту права власності.

Проблема самозахисту вивчається багатьма вченими України та закордону, зокрема теоретичні основи цієї проблеми в своїх працях розкривали: О.І. Антонюк, В.П. Грибанова, В.В. Бутнева, А.В. Венедиктова, Ю.С. Гамбарова, Д.М. Генкіна, К.О. Гориславського, В.В. Галунько,

І.О. Дзери, І.В. Жилінкової, Р. Ієрінга, О.С. Йоффе, А.В. Коновалова, О.А. Д.В. Микшиса, Підопригори, І.О. Покровського, В.Є. Рубаника, А.П. Сергєєва, Р.М. Сидельникова, О.Ю. Скворцова, Є.А. Суханова, Ю.К. Толстого, Я.М. Шевченко, П.В. Щенникової та ін.

Самозахист права власності є єдиним способом неюрисдикційної форми захисту права власності. Характерними рисами самозахисту є те, що він здійснюється самостійно, особою чиє право власності порушене або створена реальна загроза порушення права власності цієї особи. Як спосіб неюрисдикційної форми захисту права власності самозахист стоїть на одному рівні з такими юрисдикційними способами захисту як судовий, адміністративний та нотаріальний захист. Проте, як зазначалося вище, неюрисдикційна форма відрізняється від юрисдикційної суб'єктом, який здійснює захист, чи то особа власними силами чи за допомогою звернення до компетентних органів держави. При цьому можемо казати, що по відношенню до засобів якими вчинюється самозахист він є формою, яка має певні властивості, характерні для останнього як для зовнішнього вияву певної поведінки.

Форма здійснення – юрисдикційна та неюрисдикційна, але суб'єкт захисту при цьому вчиняє певні конкретні дії для досягнення своєї мети. Ці типові правила або моделі поведінки, визначені у законодавстві, і є способами ліквідації загрози порушення права власності або його відновлення.

Існування дискусії навколо питання самозахисту цивільних прав полягає в різному трактуванні основних характеристик, що створюють її юридичний склад (зміст – від автора): об'єкт, суб'єкт, час застосування, мета, основа та зміст. Цивілістика радянського періоду виробила три основних підходи до визначення сутності самозахисту: «фактичний» відповідно якого вона зводилася до захисту особи та речових прав в стані необхідної оборони або крайньої необхідності; «юридичний» що ототожнював його з заходами оперативного впливу в договірних відносинах, та змішаний, що об'єднував поняттям «самозахист» всі самостійні діяння, спрямовані проти порушення цивільних прав.

Питання про те, які права (особисті та речові, зобов'язальні чи обидві категорії вказаних прав) є об'єктом самозахисту, раніше викликав серед вчених принципові спори. Своїм виникненням він зобов'язаний відсутністю в законодавстві РСФСР загальної норми, що дозволяла об'єднати різні за змістом дії («фактичні» та «юридичні»). Однак підстав для обмеження сфери використання самозахисту *de lege ferenda* немає, що випливає з принципа безперешкодної реалізації цивільних прав (ст. 1 ЦК РФ), можливості самостійно захистити будь-які права (ч. 2 ст. 45 Конституції РФ). На підставі системного аналізу вказаних норм та ст.ст. 2 та 14 ЦК РФ можна зробити висновок, що під «цивільними правами» законодавець розуміє всю сукупність суб'єктивних прав та невідчужуваних благ, що створює предмет цивільно-правової охорони [1, с. 28–29]. Нормативне закріплення та визначення ознак самозахисту нормами цивільного законодавства, фактично, поклало кінець дискусії в науці, яка існувала роками. Необхідно погодитися, що всі цивільні правовідносини і всі об'єкти як матеріальні, так і нематеріальні блага можуть захищатися засобами та способами самозахисту.

Безумовно право на самозахист поширюється на випадки, коли порушуються право власності та інші речові права. Такий висновок можна зробити, виходячи зі змісту ст. 19 ЦК України, яка проголошує, що особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань. Тобто ця норма надає право фізичним і юридичним особам самостійно захищати будь-які цивільні права без обмежень у характері правовідносин, із яких вони витікають (із майнових або пов'язаних з ними особистих немайнових відносин; договірних чи позадоговірних) [2, с. 410]. Крім того, враховуючи, що особисті немайнові права захищаються цивільним законодавством (ст.ст. 1, 94, книги II і IV ЦК) і за відсутності будь-якого обмеження регулювання кола відносин, при порушенні яких допускається самозахист, можна зробити висновок, що реалізація різних способів самозахисту допускається і при захисті життя, здоров'я, гідності, недоторканості особистого і сімейного життя, честі і доброго імені, ділової репутації, свободи та особистої недоторканості, особистої і сімейної таємниці, право вільного вибору місця проживання і свободи пересування, права авторства та інших благ, які належать особі.

Відносини, які не є об'єктом цивільних прав, але захищаються цивільно-правовими засобами (тобто є об'єктами захисту цивільних прав), можуть самостійно захищатися лише за допомогою реалізації засобів захисту позадоговірних відносин (наприклад необхідна оборона, крайня необхідність тощо). Так, у разі поширення про особу в ЗМІ відомостей, що не відповідають дійсності, які порушують її права, ця особа вправі реалізувати своє право на самозахист, яке, наприклад, може проявитися виступом у ЗМІ зі спростуванням [3, с. 5].

Можна сказати, що об'єктом приватного правозахисту є правові блага, тобто блага, що охоплюються чимось інтересами та охороняються правом. Причому з урахуванням підстави такого правозахисту має йтися про те, що особа, яка діє, захищаючи певні правові блага, заподіює шкоду іншим. У такому розумінні не буде перебільшенням сказати, що при кожному акті приватного правозахисту право однієї особи протистоїть праву іншої особи і це, до речі, робить приватний правозахист юридичним явищем. Оскільки шкідливість приватного правозахисту є легальною, тобто заснованою на законі, оскільки можна говорити про неї як про факт правомірного заподіяння шкоди. А зважаючи на те, що останнє реалізується без урахування і проти (незалежно від) волі особи, якій заподіюється шкода, має йтися про примусовий вплив на цю особу. Тому приватний правозахист, як і державний правозахист, пов'язаний з примусовим вторгненням у правову сферу інших осіб, що, власне, і є умовою ефективного захисту тих правових благ, захист яких у даній ситуації забезпечується правопорядком [4, с. 221]. Але слід конкретизувати, зазначивши, що приватний правозахист легально, санкціоновано вторгається у сферу інших осіб. Держава дає особі право вторгтися у охоронювану сферу інших осіб, встановлюючи при цьому вимоги до такого вторгнення. Держава дає право особі, за наявності реальної загрози порушення її права власності усувати таку загрозу за посередництвом вторгнення в охоронювану законом сферу іншої особи. При цьому слід казати про те, що сама особа, створивши таку загрозу ставить себе в

незахищене з боку держави положення, або рівень її захисту істотно зменшується в порівнянні від того, який існував до створення такої загрози або до порушення права власності. В той же час кажучи саме про самозахист ми не беремо до уваги той факт, що особа, яка порушує право власності держави може поставити себе ще в більшу незахищеність ніж у випадку порушення права власності приватної особи.

Спірним моментом в характеристиці суб'єкта самозахисту є його ототожнення тільки з володільцем порушеного права. Між тим, закон передбачає випадки, в яких захист прав здійснюється без згоди їх володільця третьою особою. Це ситуація, коли для попередження шкоди майну та особі володільця права необхідно термінове втручання: необхідна оборона, крайня необхідність та затримання правопорушника [1, с. 29]. Теза має обґрунтування та непорушну базу з урахування формулювання поняття самозахисту в статті 19 ЦК, де вказано, що особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень та протиправних посягань.

О.І. Антонюк дійшла висновку, що право на самозахист має власник речі та носій речового права на чуже майно. При цьому вона визначає, що законодавство України, на відміну від законодавства Німеччини, Франції, Японії, Швейцарії, Польщі, Естонії, Латвії, не надає права на захист будь-якому володільцю. При цьому норма ч. 3 ст. 397 ЦК України містить лише презумпцію правомірності володіння, але не надає неправомірному володільцеві будь-яке право, зокрема на захист, і не забороняє титульному володільцю удаватися до самозахисту. Отже, незаконний володільць не має права на самозахист від дій законного володільця, що вчиняються у межах самозахисту, але він має право припиняти протиправні посягання на своє володіння, адже об'єктом самозахисту може бути й інтерес, зокрема суспільний інтерес щодо дотримання законності та правопорядку [5, с. 14]. В іншому випадку, в разі існування спірних правовідносин між власником речі та її незаконним володільцем можна казати про існування протистояння права з інтересом. В цій ситуації слід виходити з того, що інтерес не є правом, а є лише певним наміром набути право, в той же час коли право вже є реальною і найголовніше легальною можливістю вчиняти певні дії щодо предмету спору. В цій ситуації, ми вважаємо, слід керуватися такою позицією: в протистоянні права та інтересу право має більше можливостей для обґрунтування та може бути захищене набагато більшою кількістю засобів та способів ніж інтерес. Але при цьому не слід допускати підміну пріоритетів і надання переваги інтересу перед правом, оскільки право, як вже зазначалося є обґрунтованим, а інтерес є лише нематеріалізованим наміром, а в аспекті протистояння – наміром на зазіхання на річ, яка належить іншій особі, тобто зазіхання на порушення права власності іншої особи.

У російській юридичній літературі відмічалось, що з появою можливості самозахисту цивільних прав надходження цивільних справ до районних судів, а також позовів до комерційних структур, які стали банкрутами, дещо зменшилось, оскільки громадяни віддавали перевагу захисту своїх прав самостійно, що було викликано тривалими строками виконання судових рішень, частина яких зовсім залишалася невиконаними.

Тому говорячи про самозахист, слід зазначити, що закон не містить переліку осіб, які мають право на самостійний захист своїх цивільних прав. Це дає підстави стверджувати, що ним вправі скористатися як фізичні так і юридичні особи, права яких порушені. Разом з тим напевно чим ними можуть бути такі суб'єкти цивільного права, як держава, органи державної влади чи органи місцевого самоврядування, оскільки особливість їх у тому, що вони можуть реалізувати своє право на захист через відповідні компетентні органи.

Аналізуючи зміст ч. 1 ст. 19 ЦК, слід зазначити, що коли потерпіла особа самостійно не може захистити свої права, вона може звернутися за допомогою до іншої особи. Тобто, якщо зобов'язана особа тривалий час не виконує рішення суду, яке набрало чинності (наприклад не зносить огорожу для усунення перешкод у користуванні суміжною земельною ділянкою), то потерпіла особа має право за допомогою друзів примусово перенести огорожу. Такі дії будуть правомірними, оскільки уповноважена особа здійснить самозахист свого порушеного права і таке порушення підтверджене рішенням суду, яке не виконується органами державного примусу (виконавчою службою) [3, с. 4]. З цього прикладу можна зробити висновок про існування ще однієї особливості самозахисту, це те, що він може здійснюватися до юрисдикційного захисту або після нього. На цьому прикладі було продемонстровано, що юрисдикційний захист не дав бажаного результату, а тому особа все ж таки застосувала неюрисдикційні способи та засоби. При цьому не можна не зазначити, що в цій конкретній ситуації особа діяла відповідно вимогам закону, вона сприяла закону. Суд, підтвердивши право власності особи не позбавив цю особу права ще само захищати це своє право. Особа, таким чином, скориставшись протекторатом судового рішення вчинила інші дії неюрисдикційного характеру для поновлення свого права. Судове рішення в даному випадку є щитом. Однак, не можна не звернути увагу на той факт, що особа, яка встановила огорожу має право як добровільно виконати рішення суду так і чекати судових виконавців. Переробивши дану ситуацію можна уявити, що рішення суду не набуло законної сили, в силу подачі апеляції чи інших передбачених законом причин, а особа все ж таки залучила своїх друзів і пересунула огорожу. Як оцінити дії власника з точки зору права? Вважаємо, що для надання повного аналізу даної ситуації слід розглядати її в аспекті двох галузей права цивільного права як матеріальної галузі права і цивільного процесуального права. Розглянувши це питання з двох позицій можна дійти певного висновку в комплексі.

Якщо керуватися тим положенням, що особа має право самостійно обирати якими засобами та способами захищати чи само захищати свої права, то можна дійти висновку, що одне, відповідно, не заважає другому. Таку позицію можна обґрунтувати зважаючи на те, що використання особою засобів та способів самозахисту свого права не виключає можливості звернення до компетентних органів держави за допомогою. Тому особа може захищати своє право власності засобами самозахисту з синхронним зверненням до компетентних органів держави. Ми вважаємо, що все ж таки можлива і зворотня ситуація, коли особа захищаючи своє право власності за допомогою засобів та способів юрисдикційного

захисту, потребує негайного втручання в ситуацію, бо в іншому випадку може втратити можливість захистити своє право або предмет спору просто буде знищено чи істотно пошкоджено, і він втратить інтерес для власника. Крізь призму суб'єкта самозахисту і часу здійснення юрисдикційного чи неюрисдикційного захисту можемо казати про співвідношення засобів юрисдикційного та неюрисдикційного захисту в аспекті одних і тих самих цивільно-правових правовідносин.

Отже виходячи з конструкцій вищенаведених правовідносин можемо зробити висновок, що засоби та способи самозахисту можуть використовуватися як до впровадження в дію юрисдикційних засобів та способів захисту права власності. Отже виходить, що всі форми усунення реальних загроз порушення права власності і його відновлення в разі порушення можуть діяти одна поруч з іншою. Причому в наведених ситуаціях ці форми взаємодіють одна з іншою досить слабо. Фактично, вони не взаємодіють, а застосовуються автономно, незалежно одна від одної. Фактично, в цій ситуації юрисдикційна та неюрисдикційна форми ідуть пліч-о-пліч і взаємодоповнюють одна одну для досягнення певного результату – відновлення порушеного права в аспекті укріплення законності в державі.

Отже робимо висновок, що неюрисдикційні засоби та способи усунення загроз в порушенні права власності чи відновлення вже порушеного права можуть застосовуватися як до використання юрисдикційних засобів та способів, під час використання юрисдикційних засобів та способів та після їх застосування. Однак використання неюрисдикційних засобів та способів має відбуватися в певних межах та за певними правилами для того щоб вони відповідали умовам закону, моральним засадам людства та були, відповідно, ефективними.

До використання засобів та способів неюрисдикційного характеру, які використовуються до юрисдикційних ставиться вимога їх відповідності законодавству та умовам, які ставляться до самозахисту взагалі.

До засобів та способів які використовуються під час або після здійснення юрисдикційного захисту ставиться вимога невтручання або факультативної допомоги. Неюрисдикційні засоби та способи не можуть перешкоджати здійсненню юрисдикційного захисту, а навпаки мають відповідати меті застосування останнього та допомогати їм в досягненні цієї мети. Ці засоби та способи мають допоміжний характер і застосовуються лише з метою відновлення законності.

Суб'єктом приватного правозахисту, яким є приватна особа, тобто особа, яка не є органом чи агентом держави, самостійно і за власним розсудом здійснює захист і тим самим у легальних межах примусово відновлює порушене правове становище [4, с. 222].

Метою самозахисту є забезпечення недоторканості суб'єктивного цивільного права. Завдання самозахисту змінюються в залежності від розвитку порушення суб'єктивного цивільного права: припинення правопорушення, забезпечення можливості відновити його, відновлення порушеного права в натурі чи компенсація. Основою для використання самозахисту прийнято вважати порушення суб'єктивного права, що почалося. Але аналіз закону та судової практики демонструє, що для самозахисту достатньо виникнення реальної загрози порушення права [1, с. 29].

Д.Д. Луспенник вважає, що підставою для здійснення самозахисту цивільних прав є будь-яке порушення їх: чи то злочин, чи то адміністративний проступок або цивільно-правове порушення. У деяких випадках вимагається неодноразове порушення права (наприклад, ст. 825 ЦК). Від особливостей порушення і ступеня його небезпеки залежить лише вибір способу самозахисту і визначення меж його реалізації. Головне, щоб порушення цивільного права було реальним, а не удаваним (припустимим), бо буде мати місце самоуправство [3, с. 5].

О.І. Антонюк вказує, що право на захист і самозахист виникає у разі не лише порушення прав чи інтересів, але й за його реальної загрози. При цьому зауважує, що за наявності рішення суду про відмову у захисті особа не має права вдаватися до самозахисту, а може оскаржити це рішення у визначеному порядку. Наявність рішення суду про задоволення вимоги особи щодо захисту не позбавляє її права на самозахист [5, с. 10]. Таке твердження має під собою дуже глибоку підставу, бо відмова суду в захисті означає відсутність в особи суб'єктивного права, а тому вона не може захищати те, чого немає. Виходить, що самозахист права власності в разі відмови є нічим іншим як самозахист удаваного права власності. До того ж використання таких засобів самозахисту буде перешкоджати використанню юрисдикційних засобів та способів, а тому не буде відповідати меті етапу використання цих засобів та способів, бо як зазначалося вище засоби та способи самозахисту після використання юрисдикційного захисту мають використовуватися лише для допомоги в настанні певних наслідків, передбачених законом, а не для їх відвернення.

Дуже слушною є позиція Р. Сидельникова, який вважає, що підстави здійснення приватного правозахисту, якою є сам факт порушення правохоронюваних інтересів; «об'єктивний» (без урахування вини та інших елементів суб'єктивного) шкідливий вплив на правові блага, які у відповідній правовій ситуації забезпечені правопорядком у вигляді надання зацікавленій особі можливості протидіяти шкідливому фактору. Зрозуміло за логікою права, що протидіяти можна лише такому шкідливому впливу, який сприймається особою, що діє, і не може не сприйматися як явно позбавлений підстави в законі [4, с. 220]. Зміст самозахисту складає правомірне діяння – дія, утримання від дії чи їх сукупність. Дослідники, що стверджують, що самозахист може здійснюватися лише в формі активної поведінки (діяння), не приймають до уваги такі способи самозахисту, як призупинення зустрічного виконання (п. 2 ст. 328 ЦК РФ) та утримання (ст. 359 ЦК РФ). Хибне тлумачення терміну «діяння» обумовлено відсутністю в понятійному апараті цивільного права загальної категорії для позначення дії та бездіяльності, подібної до категорії «діяння», що використовується в кримінальному праві. Способи самозахисту цивільних прав в силу своєї спрямованості не можуть бути віднесені до односторонніх угод чи юридичним вчинкам, та виокремлюються в особливу групу юридичних фактів: актів реалізації охоронного права, що направлені на припинення охоронного правовідношення [1, с. 29]. Кожен із зазначених елементів-ознак приватного правозахисту за своїм характером є проявом його сутності, а з огляду легальних проявів такого захисту дані елементи-ознаки визначають його, так би мовити, «генетичний код» за допомогою якого і можливо простежити тенденції у право-

вому регулюванні «самозахисту цивільних прав», починаючи з найдавніших часів і в різних країнах, а також здійснити порівняльно-правовий аналіз цього правового явища в сучасних правопорядках [4, с. 222].

Так, самозахист цивільних прав розуміється як допустимі законом чи договором дії уповноваженої особи, спрямовані на забезпечення недоторканності права, припинення порушення та ліквідацію наслідків такого порушення. Сюди ж додається вимога дотримання чи здійснення певного роду дій іншої сторони. Тим, самим на думку Н.М. Нечаєвої, розширюється межі поняття «самозахист». А широке визначення самозахисту як родового поняття, що включає стадії його реалізації, не дозволяє чітко визначити сутність самозахисту, яка полягає в здійсненні суб'єктом права вольового акту, що свідчить, що він сам має намір себе захищати. Такою є головна ідея, що закладена в поняття «самозахист», що є своєрідною реакцією індивідуума на порушення своїх прав.

З моменту претворення у дійсність цієї ідеї у вигляді акту звернення за захистом бере початок сам процес захисту. І можливість здійснити такий акт надає держава. Іншими словами, мова йде про специфічне вкрай важливого для суб'єкта праві, що потребує самостійного законодавчого закріплення. Звідси, раціональним є висновок, що самозахист за своїм характером близький правоздатності, є одним з її проявів. А правоздатність, сама по собі будучи абстрактною, але стрижневою правовою категорією, не потребує опису прав, якими здатен володіти суб'єкт.

Таким чином, самозахист, як такий, зі всіма притаманними йому ознаками слугує певним «ключом», який приводить в рух весь механізм правового регулювання, підкоряється своїм правилам, що залежать від компетенції, прав та обов'язків юридичної особи, що має реагувати на акт самозахисту; фізичної особи, у якої з'являються обов'язки реалізовувати (не реалізовувати) прохання того, хто захищає сам себе. Саме таке розуміння самозахисту може перетворити її в прояв свободи особистості, ознака її незалежності також в сфері правозасування, в корисний та потрібний правовий інструмент, а не в абстрактну нежиттєздатну правову категорію.

Таким чином юридичний склад дає нам змогу відповісти на основні питання самозахисту як то: хто має право само захищати свої права та інтереси? Які саме права та інтереси можуть бути само захищені? Мета та умови часу застосування засобів самозахисту, та дати його коротку характеристику як неюрисдикційної форми захисту права власності. Але незважаючи на це законодавець висуває ряд вимог, при дотриманні яких можна казати про те, що самозахист був правомірним. Тому можемо казати про те, що юридичний склад правовідносин самозахисту характеризує самозахист з точки зору суб'єкта, об'єкта, змісту та можливості застосування поряд з юрисдикційними способами захисту. З точки зору механізму застосування способів самозахисту ми можемо характеризувати самозахист як різновид правомірних дій і визначати умови правомірності його застосування, що має бути покладено в основу наступних теоретичних досліджень.

Література:

1. Микшис Д.В. Самозащита гражданских прав: проблемы теории / Д.В. Микшис // Закон: журнал для деловых людей. – 1998. – № 1. – С. 28–31

2. Матвійчук В.О. Самозахист речових прав / В.О. Матвійчук // Держава і право. Збірн. Наук.пр. Правові і політичні науки. Вип. 28. – С. 410–415.
3. Луспеник Д.Д. Реалізація права на самозахист цивільних прав – новела нового цивільного кодексу України: поняття і межі здійснення / Д.Д. Луспеник // Адвокат. – № 11. – 2004. – С. 3–8
4. Сидельников Р. Ознаки самозахисту цивільних прав / Р. Сидельников // Вісник академії правових наук України. – 2004. – № 2 (37). – С. 214–222.
5. Антонюк О.І. Право учасників цивільних правовідносин на самозахист: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук.: спец. 12.00.03 «Цивільне право та процес, сімейне право, міжнародне приватне право» / А.В. Андрушко. Нац. ун-т Внутр. Справ. –Х., – 2004. – 22 с.

Репешко П.І., адвокат, м. Миколаїв

ДО ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З НАЙМАНСТВОМ ПРАВОВИМИ ЗАСОБАМИ

Актуальность борьбы с наемничеством обусловлена фактами применения наемников не только в вооруженных конфликтах между государствами и во внутригосударственных конфликтах, но и в совершении террористических актов международных преступных организаций. Осуществлен анализ соответствия действующего отечественного законодательства положениям актов международного гуманитарного права. На основании осуществленных выводов предложены изменения к действующему законодательству Украины.

The urgency of the struggle against mercenary phenomenon is caused by the facts, that mercenaries are employed not only for armed conflicts between the states and for internal conflicts, but also for carrying out acts of terrorism conceived by international criminal organizations. The analysis of the correspondence between the existing native legislation and the regulations of the international humanitarian law is made. On the basis of the derived conclusions some changes of the existing Ukrainian legislation are proposed.

Становлення України як європейської демократичної правової держави, що додержується вимог міжнародного права у зовнішній та внутрішній політиці, неможливе без забезпечення миру та злагоди у суспільстві та запобігання проявам такого злочину, як найманство. Згідно статті 18 Конституції України, зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права [1].

В Україні найманство вперше визнане злочином у 1993 році з прийняттям Верховною Радою України Закону України від 11 листопада 1993 року № 3582-ХІІ «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України». Цим Законом чинний на той час Кримінальний кодекс України (1960р.) було доповнено статтею 63-1 «Найманство» [2]. Встановлюючи кримінальну відповідальність за найманство, Україна виконала свої зобов'язання, прийняті нею у зв'язку з підписанням 21 вересня 1990 року у Нью-Йорку Міжнародної конвенції про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців та ратифікацією її у встановленому порядку Верховною Радою України 14 липня 1993 року [3].